

Ільїна Н.В. Організація зворотного зв'язку під час дистанційного навчання в умовах ЗВО. *Дистанційне навчання студентів: теорія і практика* [Електронний збірник]: науково-методичні праці Херсонського державного університету / відп.ред. С.А. Омельчук. Херсон : ХДУ, 2020. С. 28-34.

УДК 378.14

Ільїна Наталія Володимирівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри природничо-
математичних наук та логопедії
Херсонський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВНЗ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню специфіки організації зворотного зв'язку під час дистанційного навчання в умовах вищого навчального закладу для забезпечення ефективної взаємодії усіх учасників освітнього процесу. Розкрито значення зворотного зв'язку між викладачем та студентами для здійснення дистанційного навчання. Описані види зворотного зв'язку під час організації дистанційного навчання у вищих навчальних закладах. Проаналізовано проблеми, з яким стикаються учасники освітнього процесу під час дистанційного навчання та виокремлено умови організації якісного зворотного зв'язку у дистанційно організованому педагогічному процесі. Описано засоби реалізації зворотного зв'язку. Розкрито можливості здійснення зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу у системі дистанційного навчання «KSU Online».

Ключові слова: дистанційне навчання, зворотний зв'язок, викладач, студент, KSU Online.

Ilina Nataliia
Kherson State University

**ORGANIZATION FEEDBACK DURING DISTANCE LEARNING IN
HIGHER EDUCATION**

Summary. The article is devoted to the study of the specifics of the organization of feedback during distance learning in a higher education institution to ensure effective interaction of all participants in the educational process. The relevance of the chosen problem and the importance of organizing quality feedback between teacher and students for distance learning are revealed. Scientific works of domestic and foreign scientists on this topic are analyzed. The meaning of the term "feedback" has been clarified. Feedback functions during training are revealed. The main features of quality feedback are highlighted. The following types of feedback during the organization of distance learning in higher education institutions are described: notification of receipt, informational and corrective feedback, analytical feedback (by content factor); prompt and delayed feedback (by time factor). The problems faced by the participants of the educational process during distance learning are analyzed and the principles and conditions of the organization of quality feedback in the distance organized pedagogical process are singled out. Describes how to implement feedback. Possibilities of feedback between the participants of the educational process in the distance learning system "KSU Online", which is created on the basis of the information environment Moodle, are revealed. The possibilities of feedback of all modules that can be used to build a training course are analyzed, namely: HotPot, Questionnaire, Questionnaire, Wiki, External application, Glossary, Tasks, Lecture, Survey, Seminar, Test, Forum and Chat. KSU Online also features the ability to store each student's portfolio, which allows you to track any student activity on the site and use this information as feedback from student to teacher.

Keywords: distance learning, feedback, lecturer, student, KSU Online.

Карантин 2020 року став серйозним викликом для освітянської спільноти України та всього світу. Досвіду перебування у такому тривалому карантині освітня галузь ніколи не мала. Перед усіма педагогічними та науково-педагогічними працівниками постала необхідність пошуку оптимальних варіантів організації та здійснення навчально-виховного процесу у дистанційному форматі. Надзвичайної актуальності набули також різноманітні

наукові дослідження із зазначеного питання.

Проблема дистанційного навчання розглядалася в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Значна кількість наукових робіт присвячена дослідженню загальних питань змісту та організації дистанційного навчання (С. Авдошин, В. Биков, С. Віллер, М. Карпенко, К. Корсак, В. Кухаренко, Е. Полат, D. Keegan, M. Moore та інші). Ґрунтовно проаналізовано специфіку розробки електронних та інтерактивних засобів навчання, їхні характерні риси та особливості використання в роботах Е. Носенко, Г. Чекаль, М. Жалдака, О. Хуторського, Є. Машбиця, Т. Коваль, S. Downes, I. Allen, S. Hiltz та інших. Застосування інформаційних технологій у педагогічному процесі вивчали Н. Корсунська; Ю. Пасічник, П. Стефаненко, В. Торощов, психолого-педагогічні аспекти і технології створення дистанційного курсу – В. Кухаренко, Т. Олійник, В. Рибалка). Усі зазначені напрями дослідження дистанційного навчання важливі, але, з огляду на реалії сучасного світу, надзвичайно актуальним постає питання організації якісного, різнопланового зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання, зокрема у вищих навчальних закладах.

Отже, метою нашої статті є дослідження специфіки організації зворотного зв'язку під час дистанційного навчання в умовах вищого навчального закладу для забезпечення ефективної взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Більшість науковців розглядають зворотний зв'язок у навчальному процесі як одне з центральних понять в освіті, від оптимального функціонування якого значно залежить успішність реалізації процесу навчання (О. Лукьяненко, Н. Олійник та інші).

І. Зимня розглядає зворотний зв'язок як механізм, завдяки якому здійснюється контроль за навчальною діяльністю людини. За словами науковця «...будь-яка інформація про процес або результат виконання дій є зворотним зв'язком, який здійснює контроль, регуляцію і керування» [2, с. 213].

За визначенням Н. Олійник зворотний зв'язок під час дистанційного

навчання слід «...розглядати як постійний, цілеспрямований процес взаємодії всіх учасників дистанційного навчання, що передбачає отримання інформації про хід та результати навчальної діяльності студентів і розробки на її основі коригувальних дій щодо удосконалення системи навчання» [4, с.217].

Отже, у педагогіці зворотний зв'язок також можна розглядати як шлях отримання інформації щодо правильності або ступеня помилковості дій того, хто навчається. Під час дистанційного навчання він функціонує в двох напрямках [3]:

- на викладача, який використовує сучасні технології дистанційного навчання, має інформаційний характер;
- на студента, який є об'єктом такого навчання, має керуючий та навчальний характер.

В результаті зворотний зв'язок впливає на всю педагогічну систему в цілому, та різні її компоненти зокрема, він стимулює позитивні зміни і удосконалення в педагогічній системі.

Згідно з сучасною тенденцією використання технологій як потужного засобу підвищення якості освіти зворотний зв'язок може розглядатися в якості базового принципу успішного навчання. Важливо, щоб після виконання кожного навчального завдання студент отримував повну інформацію щодо покращення власних результатів та подальшого особистого та професійного зростання. Така інформація може надходити не тільки від викладача чи інтерактивної навчальної програми, а також і від співучнів.

Результативність зворотного зв'язку визначається його якістю та частотою. Якість передбачає здатність перевіряючим фахівцем виявляти будь-які помилки, що підлягають виправленню, та невідповідності у виконанні запропонованих навчальних завдань. Також важливе значення має аналіз позитивних характеристик відповіді: творчий підхід до виконання завдання, ініціатива у додатковому вивченні поставленого питання тощо. Під «частотою зворотного зв'язку» ми розуміємо кількість взаємодій між студентом та

викладачем за допомогою різних комунікативних засобів та інтерактивних навчальних технологій.

Важливість якості зворотного зв'язку в умовах дистанційного навчання зумовлена також обмеженою можливістю студента задавати додаткові питання, вимагати пояснень чи коментарів від викладача щодо виконання завдань.

Спілкування між учасниками дистанційного навчання опосередковано технічними та технологічними засобами, тому при відсутності якісного зворотного зв'язку виникає персональна ізолюваність студента, що може спровокувати появу відчуття невизначеності щодо успіхів у роботі під час вивчення дисципліни, невпевненості у власних силах. Все це може сприяти зниженню мотивації і негативно впливати на хід навчального процесу в цілому.

Отже, зворотний зв'язок є невід'ємною важливою частиною будь-якого навчального процесу, а для організацій та функціонування дистанційної форми навчання його значення, взагалі, важно переоцінити.

За твердженням L. Kielty, розрізняють види зворотного зв'язку, які можна поділити за змістовим та часовим факторами. До змістових видів зворотного зв'язку належать: повідомлення про отримання, інформаційний відзив та корегуючий. На нашу думку, до цієї групи варто включити ще аналітичний відзив. За часовим фактором розрізняють оперативний, відкладений види зворотного зв'язку [1]. За думкою Н. Муліної, «для дистанційної форми навчання, як і традиційної, доцільно було б також казати про поточний зворотний зв'язок (formative feedback), який здійснюється в процесі проходження курсу, та підсумковий (summative feedback) – наприкінці вивчення курсу» [3, с. 613].

Повідомлення про отримання виконаного завдання викладачем або системою в умовах дистанційного навчання можна зробити автоматизованим. Таке повідомлення може містити не тільки інформацію про те, що відповідь отримана викладачем, але й про вчасність або, навпаки, запізнення у наданні відповіді. Не дивлячись на простоту такого типу зворотного зв'язку, для

студентів він виявляється надзвичайно важливим, допомагає самоорганізації та може виконувати функцію заохочення та стимулювання мотивації.

Інформаційний зворотний зв'язок дає студенту можливість отримати додаткові роз'яснення, уточнення щодо виконання певного завдання, задати питання під час роботи над конкретною, отримати допомогу у вирішенні індивідуальних проблем, пов'язаних із залученням та участю у дистанційній формі навчання. Такий зворотний зв'язок з боку викладача або системи може містити певні оціночні властивості.

Корегуючий зворотний зв'язок покликаний надати студенту відзив на виконане завдання, допомогти студенту у майбутньому уникнути повторення зазначених недоліків та помилок у роботі або під час виконання аналогічних завдань. Такий відзив має містити аналіз помилок, рецензію на виконане завдання. з тим, щоб. Висновком такого відзиву має бути виставлення оцінки або балів [3].

Вивчаючи зворотний зв'язок, або здійснюючи його, професорсько-викладацький склад основну увагу зосереджує на аналізі помилок, а особисті досягнення у виконанні того чи іншого завдання часто залишаються поза увагою і нагороджуються максимум позитивною оцінкою. В той же час докладний аналіз сильних сторін виконаного завдання або, навіть, констатація вищого рівня його виконання у порівнянні із попередніми може допомогти студенту краще зрозуміти специфіку завдання, узагальнити інформацію, відзначити для себе ознаки якісно виконаної роботи, посилити мотивацію. Саме такий характер відзиву передбачає, на нашу думку, аналітичний відзив, в якому доречно зазначити позитивні сторони виконаної студентом роботи.

Оперативний зворотний зв'язок, який студент отримує миттєво, здійснюється в умовах on-line зв'язку за допомогою сучасних комунікаційних та інтерактивних навчальних технологій. Якщо з об'єктивних причин відсутня можливість здійснення оперативного зв'язку, на допомогу приходить відкладений. До таких причин можна віднести відсутність технічної

можливості або особливості здійснення педагогічної діяльності (наприклад, потрібен певний час на особисту перевірку завдань).

Для організації ефективного зворотного зв'язку в умовах дистанційного навчання важливим є дотримання ряду принципів [3]: зворотний зв'язок має сприяти розвитку навичок самооцінки (рефлексії) у навчання; стимулювати до спілкування, діалогу щодо навчання; допомагати у з'ясуванні правильності чи помилковості відповіді; забезпечувати можливість досягти бажаного рівня опанування навчальним матеріалом; надавати студенту високоякісну інформації про його успішність; стимулювати мотивацію, позитивний настрій та самоповагу; забезпечувати викладача інформацією, що може бути корисною для удосконалення процесу викладання.

Отже, ознаками ефективного зворотного зв'язку є регулярність, частота, деталізованість, навчальний характер, оціночний характер за зрозумілими для студента критеріями, орієнтованість на виконання майбутніх завдань.

Зворотний зв'язок, як і саме дистанційне навчання, може реалізовуватися різними засобами, а саме: через відеоконференції, вебінари (лекції), чати, месенджери, електронне тестування, надсилання відповідей у різному форматі, надсилання повідомлень студентам, відзивів на виконані завдання, електронні журнали обліку оцінок та відвідування тощо.

Звісно, що не слід використовувати тільки один засіб. Лише у органічному поєднанні всі ці засоби зможуть забезпечити належне здійснення процесу дистанційного навчання.

Одним з варіантів організації дистанційного навчання є система дистанційного навчання «KSU Online», яка створена на основі інформаційного середовища Moodle.

Moodle (акронім від *Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment* – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) — це навчальна платформа, яка покликана об'єднати студентів, педагогів та адміністраторів в єдину інтегровану систему персоналізованого навчального середовища. Навчальна платформа Moodle адаптована для мережевого навчання

та має значні дидактичні можливості для створення інноваційних навчальних засобів.

Система «KSU Online» дозволяє інтенсифікувати навчальний процес, структуровано подати навчально-методичні комплекси дисциплін для забезпечення ефективного самостійного опрацювання студентами, формувати у студентів високий рівень професійної ІТ-компетентності, покращити якість контролю за навчальною діяльністю майбутніх фахівців.

Система дистанційного навчання «KSU Online» дозволяє побудувати курс з таких елементів (модулів): HotPot, Анкета, Анкетний опитувальник, Вікі (Wiki), Зовнішній додаток, Глосарій, Завдання, Лекція, Опитування, Семінар, Тест, Форум та Чат. Кожний із зазначених модулів має більші або менші можливості здійснення зворотного зв'язку.

Модуль «HotPot» дозволяє здійснювати оцінювання та звіти про відповіді студентів, а також дає доступ до зазначеної інформації обом сторонам освітнього процесу. Модулі «Анкета» та «Анкетний опитувальник» забезпечують збір даних щодо навчання в дистанційних курсах від користувачів з метою оцінювання і стимулювання навчання в дистанційних курсах. Зазначені модулі покликані допомогти викладачу краще пізнати своїх студентів і з'ясувати ефективність навчання з точки зору студентів.

Цікавими з точки зору організації спільних видів діяльності є модулі «База даних» «Вікі» (Wiki) та «Глосарій». Окрім своїх специфічних функцій, усі записи студентів можуть бути оцінені не тільки викладачем, але й іншими студентами.

Швидко перевірити розуміння певного навчального матеріалу або з'ясувати побажання студентів щодо вибору теми чи напряму курсу викладач може за допомогою модулю «Опитування».

Навчальний елемент «Завдання» дозволяє викладачу давати різноманітні завдання, збирати студентські роботи, оцінювати їх, залишати відгуки у вигляді коментарів, окремого файлу, де виправлена відповідь студента, або, навіть, аудіо-відгук. Оцінювання відповіді викладач може здійснювати декількома

методами. Дати відгуки на роботи студентів по конкретній темі дозволяє викладачам також такий активний елемент як «Робочий зошит».

Елемент курсу «Лекція» також дозволяє викладачеві здійснювати зворотний зв'язок щодо розуміння та засвоєння лекційного матеріалу. Після кожної навчальної сторінки студенту можна запропонувати пройти короткий тестовий контроль. Залежно від результатів студенти можуть перейти на іншу сторінку або повернутися на попередню сторінку.

Як інструмент оцінювання також можуть бути використані такі навчальні модулі як Пакет SCORM, «Семінар», «Тест». Модуль «Семінар» дає можливість взаємного оцінювання студентських робіт. У такому випадку студенти отримують дві оцінки: за свою роботу і за свою оцінку робіт своїх однокурсників.

Можливість спілкуватися у синхронному та асинхронному режимах учасникам освітнього процесу дозволяють такі модулі як «Чат» і «Форум» відповідно.

Важливою особливістю системи «KSU Online» є те, що в ній створюється і зберігається портфоліо кожного студента: всі здані ним роботи, всі повідомлення у форумі, всі оцінки і коментарі до його робіт. Викладач може простежити будь-яку активність студента на сайті, навіть кількість і тривалість його відвідувань окремого навчального курсу протягом певного часу.

Отже, використання комп'ютерних, телекомунікаційних технологій та різноманітних навчальних платформ здатні забезпечити інтерактивну взаємодію викладача та студента на різних етапах навчання. Елементи і ресурси LMS Moodle, як ми це бачили на прикладі системи дистанційного навчання «KSU Online», дозволяють створити таке навчальне середовище, яке не тільки налагоджує, але і стимулює зворотний зв'язку, забезпечує діалог між викладачем та студентом і постійну підтримку з боку викладача протягом всього курсу навчання.

Список літератури:

1. Kiely, L.S. Feedback in distance learning: Do student perceptions of corrective feedback affect retention in distance learning? – Scholar Commons, USF, 2004. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2113&context=etd>

2. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. / И.А. Зимняя – М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. — 384 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psychlib.ru/mgppu/zim/zim-001-.htm#hid209>

3. Муліна Н.І. Організація ефективного зворотного зв'язку в дистанційному навчанні іноземних мов [Текст] / Н. І. Муліна // Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип.31, Том I (43): Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. — К.: Гнозис, 2013. — С. 609-616. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/43373/3/article_Mulina_kyiv_13.pdf

4. Олійник Н. Ю. Зворотний зв'язок у електронному навчанні як педагогічна проблема / Н. Ю. Олійник // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. - 2016. - Вип. 2. - С. 209-223. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeemu_2016_2_18

References:

1. Kielt L.K. (2004) Feedback in distance learning: Do student perceptions of corrective feedback affect retention in distance learning? Scholar Commons, USF. [Electronic resource] - Available at: <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2113&context=etd>

2. Zymniaia Y.A. (2000) *Pedahohycheskaia psykholohyia* [Pedagogical psychology]. Moscow: Publishing Corporation "Logos". (in Russian. [Electronic resource] - Available at: <http://psychlib.ru/mgppu/zim/zim-001-.htm#hid209>

3. Mulina N.I. (2013) *Orhanizatsiia efektyvnoho zvorotnoho zviazku v dystantsiinomu navchanni inozemnykh mov* [Organization of effective feedback in distance learning of foreign languages]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody*" [Humanitarian Bulletin of Pereyaslav-Khmelnysky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda "] (electronic journal), vol. 31, no. I (43), pp. 609–616. [Electronic resource] - Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/43373/3/article_Mulina_kyiv_13.pdf

4. Oliinyk N. Yu. (2016) *Zvorotnyi zviazok u elektronnomu navchanni yak pedahohichna problema* [Feedback in e-learning as a pedagogical problem] *Vidkryte osvितnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu* [Open educational e-environment of modern university] (electronic journal), vol. 2 no. 2, pp. 209–223. [Electronic resource] - Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2016_2_18